

Asia: VN/33943/2025

Hallituksen esityksen luonnos laeiksi yliopistolain, ammattikorkeakoululain, opintotukilain 4 §:n ja korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annetun lain 2 §:n muuttamisesta (tutkinto avoimena korkeakouluopetuksena)

Lausunnonantajan lausunto

Yleinen näkemyksenne esityksestä sekä tiivistelmä lausuntonne pääkohdista

Lapin ammattikorkeakoulu kiittää mahdollisuudesta lausua asiasta.

Esityksen tavoitteet ovat sinänsä kannatettavia, erityisesti koulutustason nostaminen, jatkuvan oppimisen kehittäminen ja joustavien koulutuspolkujen vahvistaminen. Esitetty malli sisältää kuitenkin merkittäviä periaatteellisia ja käytännöllisiä haasteita.

Lapin ammattikorkeakoulu pitää korkeakoulujen kannalta perusteltuna sitä, että lainsäädäntöä kehitetään mahdollistavaan suuntaan. Mahdollisuus järjestää tutkintokoulutusta myös maksuihin perustuen voi tietyin perustelluin perustein ja selkein reunaehdoin tuoda korkeakouluille lisävälineitä koulutuksen kehittämiseen ja jatkuvan oppimisen tarpeisiin vastaamiseen. Sääntelyn ei kuitenkaan tule johtaa velvoittavuuteen, vaan korkeakouluilla tulee säilyä aito harkintavalta siitä, ottavatko ne mallin käyttöön ja missä laajuudessa. Jatkovalmistelussa on tärkeää täsmentää erityisesti mallin suhdetta väyliin ja polkuopintoihin, avoimen ammattikorkeakoulun muihin pieniin osaamiskokonaisuuksiin sekä opiskelijoiden palveluihin ja oikeusasemaan liittyviä kysymyksiä.

Esitys loisi maksuttoman tutkintokoulutuksen rinnalle maksukykyyn perustuvan väylän, minkä vuoksi jatkovalmistelussa on tärkeää varmistaa ratkaisun yhteensopivuus perustuslain sivistyksellisten oikeuksien (PL 16 §) ja yhdenvertaisuussäännöksen (PL 6 §) kanssa sekä arvioida mallin vaikutukset huolellisesti.

Lapin ammattikorkeakoulu katsoo, että esitystä voidaan jatkovalmistella toimivaksi, mikäli sääntelyä täsmennetään erityisesti opiskelijan oikeusaseman, palveluiden, rahoituksen mekanismien sekä avoimen ammattikorkeakoulutuksen roolin osalta.

Näkemyksenne esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteet ovat lähtökohtaisesti kannatettavia, mutta keinovalinta ei kaikilta osin tue tavoitteiden saavuttamista.

Erityisesti koulutustason noston näkökulmasta esityksen vaikuttavuus jää epäselväksi. Malli kohdentuu todennäköisesti pääosin työelämässä jo oleviin tai korkeakoulututkinnon jo suorittaneisiin, jolloin vaikutus ensimmäisen tutkinnon suorittaneiden määrään jää rajalliseksi.

Samalla malli sisältää riskin koulutuksellisen eriytymisen lisääntymisestä. Maksukykyyn perustuva tutkintopolku voi vahvistaa sosioekonomisen taustan vaikutusta korkeakoulutukseen pääsyyn ja siten heikentää koulutuksellista yhdenvertaisuutta. Avoimessa ammattikorkeakoulussa suoritettava tutkintokoulutus on ristiriidassa avoimen ammattikorkeakoulun perimmäisen lähtökohdan kanssa, joka on sivistyksen edistäminen ja koulutuksen saavutettavuuden lisääminen kohtuullisella hinnoittelulla.

Näkemyksenne avoimena korkeakouluopetuksena järjestettävän tutkintokoulutuksen järjestämistä koskevista ehdotuksista (1. lakiehdotuksen 7 § ja 8 c § sekä 2. lakiehdotuksen 10 § ja 12 c §). Onko ehdotetussa sääntelyssä muutos- tai täsmennystarpeita?

Lapin ammattikorkeakoulu pitää tärkeänä avoimen ammattikorkeakouluopetuksen roolin vahvistamista osana jatkuvaa oppimista ja väylänä tutkintokoulutukseen.

Esitetty malli muuttaa kuitenkin avoimen korkeakouluopetuksen luonnetta merkittävästi. Avoimesta koulutuksesta tulisi rinnakkainen tutkintopolku, jossa opiskelijaksi ottaminen ei perustuisi opiskelijavalintaan eli osaamiseen vaan käytännössä maksukykyyn. Mikäli maksullinen koulutus laajenee, se voi kaventaa avoimen korkeakoulutuksen nykyistä tehtävää ja miten voidaan varmistaa, ettei maksullisella koulutuksella ole vaikutusta maksuttoman koulutuksen tarjontaan.

Näkemyksenne opiskelupaikkojen varaamiseen (ensikertalaiskiintiö) liittyvästä ehdotuksesta (1. lakiehdotuksen 36 b § sekä 2. lakiehdotuksen 28 b §)

Esitys ensikertalaiskiintiöihin liittyen on perusteltu ja kannatettava. Ensikertalaiskiintiö tukee koulutusjärjestelmän toimivuutta ja edistää ensikertaisten hakijoiden pääsyä korkeakoulutukseen.

Näkemyksenne opintotukilakia koskevasta ehdotuksesta (3. lakiehdotus)

Opintotuen ulkopuolelle jääminen korostaa ehdotetussa mallissa opiskelijan omaan toimeentuloon perustuvaa rahoitusta. Käytännössä tämä voi kaventaa mahdollisuuksia osallistua koulutukseen niillä henkilöillä, joilla ei ole käytettävissään omaa varallisuutta, työnantajan tukea tai muuta riittävää toimeentuloa. Tällä voi olla vaikutuksia koulutuksen saavutettavuuteen sekä opiskelun etenemiseen

ja jatkuvuuteen. Samalla sääntely voi lisätä kiinnostusta siirtyä maksuttomaan tutkintokoulutukseen silloin, kun siihen avautuu mahdollisuus.

Näkemyksenne korkeakouluopiskelijoiden opiskeluterveydenhuollosta annettua lakia koskevasta ehdotuksesta (4. lakiehdotus)

Lapin ammattikorkeakoulu pitää ongelmallisena, että maksullisessa tutkintokoulutuksessa opiskelevat jäävät opiskeluterveydenhuollon ulkopuolelle.

Tämä asettaa samaa tutkintoa suorittavat opiskelijat eriarvoiseen asemaan ja voi heikentää korkeakoulu yhteisön toimivuutta. Opiskelijan oikeusasema, palvelut ja tukirakenteet tulee määritellä yhtenäisesti ja selkeästi.

Näkemyksenne esitysluonnoksen vaikutusarvioista vaikutusarviolajeittain. Mitkä ovat omat arvionne esityksen vaikutuksista? Puuttuuko esityksen vaikutusarvioista jotakin? Korkeakouluja pyydetään arvioimaan, miten ja missä laajuudessa esitysluonnoksen mukainen mahdollisuus suorittaa tutkinto avoimessa korkeakouluopetuksessa voitaisiin ottaa käyttöön sekä millä aikataululla. Lisäksi korkeakouluja pyydetään arvioimaan, millaisia vaikutuksia tämän käyttöönoton toteutumisella olisi korkeakoulujen muuhun avoimen korkeakouluopetuksen tarjontaan.

Vaikutusarvioissa on tunnistettu keskeisiä elementtejä, mutta arviointi jää monilta osin puutteelliseksi.

Esitys ei anna varmuutta siitä, että muutos toisi korkeakouluille uuden tavan ulkoisen rahoituksen hankkimiseen. Lapin ammattikorkeakoulun näkemyksen mukaan mallin kohderyhmä olisi todennäköisesti rajallinen ja keskittyisi tietyille hakupainealoille. Heikentämiskiellon toteuttaminen sisältää useita avoimia kysymyksiä ja riskejä, kuten aloituspaikkojen lisääminen ilman valtionrahoituksen kasvua. Siirtyminen maksullisesta avoimen tutkintokoulutuksesta maksuttomaan tutkintokoulutukseen sisältää myös lukuisia opintohallinnollisia seikkoja, jotka tulisi ratkaista ennen lain voimaantuloa. Ajallisesti rajattu tutkinnon suorittamisoikeus poikkeaa nykyisestä avoimen korkeakoulun ja tutkintokoulutuksen opiskeluoikeuksista ja muodostaa opiskelijalle riskejä esimerkiksi tilanteissa, joissa opinnot keskeytyvät.

Uuden maksullisen avoimen tutkintokoulutuksen suhdetta ja vaikutuksia olemassa oleviin tutkintotavoitteisiin avoimen amkin tuotteisiin (polku- ja väyläopinnot, muut ops-perustaiset osaamiskokonaisuudet/modulit) ei ole arvioitu riittävästi. Tutkintotavoitteiset polku- ja väyläopinnot mahdollistavat jo tällä hetkellä siirtymän tutkinto-opiskelijaksi. Erilaiset opetussuunnitelmaperustaiset osaamisen täydentämiseen tarkoitetut osaamiskokonaisuudet pinoutuvat ja tätä kautta voi rakentua mahdollisuus uuteen tutkintoon. Polku- ja väyläopinnot vetovoimaisilla aloilla voivat kadota avattaessa näihin avoimen maksullinen tutkinto-opiskeluoikeus, mikä osaltaan heikentää korkeakoulutuksen saavutettavuutta.

Mallin käyttöönotto vaikuttaisi avoimen ammattikorkeakoulun opetustarjontaan ja voisi johtaa nykyisen tarjonnan supistumiseen. Tämä heikentäisi koulutuksen saavutettavuutta. Lisäksi kahden

rinnakkaisen koulutusjärjestelmän syntyminen voi lisätä hallinnollista kuormitusta ja opiskelijoiden eriarvoisuutta.

Näkemyksenne esityksen voimaantuloaikataulusta (esitysluonnoksen mukaan ehdotetut lait tulisivat voimaan 1.8.2028)

Lapin ammattikorkeakoulu pitää tärkeänä, että sääntelyyn liittyvät keskeiset kysymykset ratkaistaan huolellisesti ennen voimaantuloa.

Lapin ammattikorkeakoulu katsoo, että valmistelussa tulisi edetä vaiheittain ja varmistaa, että keskeiset oikeudelliset, taloudelliset ja toiminnalliset kysymykset ratkaistaan ennen voimaantuloa.

Muut huomiot ja näkökohdat

Lisäksi tulee varmistaa, että ammattikorkeakouluilla on tosiasiallinen mahdollisuus päättää, missä laajuudessa ja millä aloilla ne järjestävät maksullista tutkintokoulutusta

Lahdenkauppi Juha-Pekka
Lapin ammattikorkeakoulu